

„Egy csipet Hölderlin”

FRIEDERIKE MAYRÖCKER VÁLASZOL SCHIFF JÚLIA KÉRDÉSEIRE

Scardanelli az a rejtélyes név, amivel Hölderlin több kései versét aláírta: „Mit Unterthänigkeit / Scardanelli” (Alázattal / Scardanelli). A beteg költő akkor egy tübingeni toronyszobában lakott, amit több mint három évtizeden át már csak a Neckar-parti sétákért hagyott el. A Scardanelli név ugyanakkor Friederike Mayröcker 2008-ban megjelent és 40 művet tartalmazó verseskötetének címadója is. Ebből a kötetből megtudhatjuk, mit oszt meg Friederike Mayröcker a sváb toronylakóval a századokat áthidaló együttesben. A Friedrich Hölderlinnel folytatott párbeszéd mellett a szövegekben állandóan jelen van Ernst Jandl, a 2000-ben elhunyt osztrák író emlékezete is, akihez a költőnőt több évtizedes kapcsolat fűzte.

A „Scardanellit” olvasva feltűnik, hogy Hölderlinhez igen szoros bizalmi, sőt, intim viszony köti. Foglalkoztatta ez a német romantika és a weimari klasszicizmus között önálló helyet betöltő, ragyogó alak már azelőtt is?

F. M.: Igen, Hölderlin költészete már korán foglalkoztatni kezdett. Sok prózakötetemben merül fel, akár szabályos idézet/hivatkozás formájában, akár rejtett idézetként/vendégszöveggént. 2008 előtt már legalább 22, 2008 után pedig ismét legalább 15 ilyen vers született, hol Hölderlin-idézetekkel, hol csak írásmódját alkalmazzák (Athem, Epheu, Demuth), vagy róla szólnak, mintegy hódolva a nagy költő emlékének.

Hogy született tulajdonképpen a „Scardanelli” kötet? Milyen körülmények vagy találkozások folytán jött létre az a kívánság, illetve terv, hogy immár koncentráltan Hölderlinnel foglalkozzon?

F. M.: A Scardanelli nem volt eltervezve. A kis kötet, mint sok más szövegem, külső indíttatásra született. Felkértek – ahogy más költőket is gyakran – írjak egy kollégám tervéhez egy vagy két verset, melynek módja az lett volna, hogy kapcsolódjak egy új szöveggel egy korábbi

* Az 1924-ben, Bécsben született Friederike Mayröcker költő, írói életművét a kortárs német nyelvű irodalom legjelentősebb teljesítményei között tartják számon. Az első irodalmi publikációit 1946-ban közreadó alkotó a Wiener Gruppe nevű írócsoport tagjaként kapcsolódott be a II. világháború utáni időszak osztrák és német irodalmi életébe. 1956-ban megjelent első kötetét a következő évtizedekben – napjainkig – számos másik követte, melyekben a szerzőre jellemző experimentális nyelvi „logika” alapján szerveződő verseszéd, az emlékezet és gondolkodás nyelvi meghatározottságára reflektáló költői és prózai kísérletezés mind érettebb formában kerül az olvasóközönség elé. Mayröcker a Nagy Osztrák Álami Díj és a Georg Büchner-díj mellett szinte minden fontos irodalmi elismerést megkapott. Magyarul *Utazás az éjszakán át* (*Reise durch die Nacht*, 1984) című kisregénye jelent meg Csordás Gábor fordításában, 1999-ben a Jelenkor Kiadónál. Költői antológiákban, folyóiratokban található verseit többek között Hajnal Gábor, Nemes Nagy Ágnes, Görgey Gábor, Bujdosó Alpár, Eörsi István, Tandori Dezső, Nadas Péter és Tatár Sándor fordították magyarra. Ernst Jandl-lal közösen írt *Öt férfi emberek* (*Fünf Mann Menschen*) című hangjátékát az újvidéki Híd folyóirat Danyi Magdolna fordításában 1984/3. számában közölte. Az itt bemutatott verseket is magába foglaló *Scardanelli* című kötet Schiff Júlia fordításában hamarosan megjelenik a Pluralica Kiadó Hangolás című sorozata 3. köteteként.

időből származó kedvenc költeményhez. Azonnal világos volt számomra, hogy az egy Hölderlin-vers lesz. Nem is kedvenc költeményemet vettem elő, a „Hälfte des Lebens-t” (Az élet felén), mert volt egy kiadatlan versem Hölderlin-idézetekkel az 1809-ből származó „Wenn aus dem Himmel” (Midőn az égből) című versből. Úgyhogy fogtam ezt a verset, és még egyet szándékoztam hozzáírni... Mire végül eljött a leadási határidő, már harminckét versből válogathattam. A nyomtatásig még hat jött hozzá. De, mint mondtam, azután is keletkeztek újabb Hölderlinnel rokonítható versek.

A „Scardanellit” követően beszélhetne még utóhangról is?

F. M.: Nem utóhangról: állandóan folytatódik. Állandóan tovább hangzik. Mint fentebb választottam: 2008 óta is legalább tizenöt ilyen vers született.

Milyen a viszonya a német klasszikusokhoz? Foglalkozott költészetében ilyen következetesen más német költővel is?

F. M.: Hölderlinnel egyre-másra foglalkoztam. Gyakran Jean Paullal, időnként Stifterrel és Kleisttel is. A Georg Büchner-díj alkalmából intenzíven tanulmányoztam Büchner műveit is. Kortárs költőkkel vagy azok műveivel történt találkozásaimat követően megemlítem vagy idézem őket, de nem elmélkedem műveik fölött.

Mi képezi művészetének legfontosabb inspirációs bázisát? Mi indítja el verseit?

F. M.: Érzelmi felindulások, a természet, erotika, álmok, élmények, foglalkozás az étellel és a halállal, az eljövendőkkel... Tulajdonképpen mindazzal, ami minden embert foglalkoztat, amivel mindenki találkozik. Továbbá: gondolatok a képzőművészetről, az irodalomról, emlékek. Segédeszközeim: montázs eljárások, aztán persze különösen megkapó olvasmányok. Minden lehet indítóok, külső befolyások, belső befolyások...

Lírája tájain meglepő nyelvi pontosságot és eredetiséget mutat fel. Ugyanakkor nyelvében és a nyelvből nagyon sajátos vágyálmat valósít meg. Munkásságát a német nyelv tradícióival (nyelvtan, helyesírás, összefüggő beszéd, stb.) összhangban látja?

F. M.: Igen.

Ha a kötet szélesen hömpölygő, a tetszetős metrikától és rímeléstől mentes verssoraira pillantunk, ide kívánczok a kérdés, vajon miben áll Friederike Mayröcker költészetének a csodája? Úgy vélem, ezt a csodát másutt kell keresni, mint a szövegteremtés ismert módozatainál. Tudna erről valamit mondani?

F. M.: Nem.